

France Kidrič: Zgodovina slovenskega slovstva. 2. snopič, str. 157—272. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani, 1951.

Drugi snopič obsega dobo od l. 1750 do 1795, v kateri so opisani naši prvi preroditelji. Pisatelj naš najprej uvede s širokim znanjem v kulturne in slovstvene razmere onih evropskih narodov, odkoder so prihajale k nam nove ideje; nato pokaže državne in cerkvene reforme, ki so ustvarjale nove pogoje za naše slovstveno delovanje. Potem opisuje, kako so iz teh pobud in iz osebnega nagnjenja rasli naši možje, ki so zbudili slovensko zavest, prerodili pismeni jezik in ustvarili umetnostno slovstvo. Ta snopič me ni napolnil z nič manjšim občudovanjem kakor prvi. Tu so obdelani naši preroditelji prvič tako, kakor v resnici zaslužijo. Ob Kidričevih preiskavah je zrasel pomen Pohlinov, Herbersteinov, Japljev, Kumerdejev, Zoisov in Vodnikov.

Za to dobo se je Kidrič že dolgo pripravljaj in je priobčil že več razprav, v katerih je nagrmadil bogatega gradiva. Domala celo dobo je že obdelal v Razpravah Znanstvenega društva; v V.—VI. zvezku (1950) je izšlo delo: Razvojna linija slovenskega preporoda v prvih razdobjih (str. 42—119), v 7. zvezku (historični odsek, 1) je izdal obširno delo (246 strani): Dobrovský in slovenski preporod njegove dobe. V biografskem leksikonu je opisal nekatere posamezne osebnosti kakor Herbersteina, Hasla, Gutsmana in druge. V teh razpravah je obdelana doba od snovne, v Zgodovini pa od duhovne plati. Zgodovina je poduhovljena in je prosta tiste teže, ki jo povzroča ogromna snov. Želeli bi vendarle, da bi v Zgodovini snov še bolj poduhovil in pogosteje izražal mrtva imena mož in njihovih del z živo refleksijo. Nekoliko bi k temu pripomogla tudi drugačna delitev razdobj. Še v Narodni enciklopediji in v Dobrovškem je delitev drugačna in v toliko boljša, v kolikor obsega daljša razdobja. Zgodovina je obdelana po prekratkih obdobjih in izgleda preveč kronistično. Do Japlja bi se s tako delitvijo še shajalo, ker je v slovstveni snovi le malo duha; pozneje pa se začne razvijati duh in zanj so ti predeli pretesni in se ne more dovolj sprostiti. Z Japljem, Linhartom in Vodnikom se začne kazati duh v jeziku in umetnostnem ustvarjanju in to prikazovanje že terja duhovnih

metod. Duhovni problemi, umetnostne vrednote in razvoj osebnosti bodo morali dobiti novo razdelitev.

Ob silnem Kidričevem delu pa čutimo, kako nam manjka nadrobnih raziskav zlasti z duhovne plati, t. j. o notranji vrednosti del, pri pismenstvu zlasti z jezikovno izrazne strani. Tako čitamo s te strani precej šibkega ali napačnega pri Gutsmanu, Japlju, Linhartu in Vodniku.

A. Breznik

Vodnik po zbirkah Narodnega muzeja v Ljubljani. Kulturnozgodovinski del. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, izdal in založil Narodni muzej v Ljubljani, 1951. 8°. 183 str.

Veliko in nad vse pomembno delo vodstva Narodnega muzeja v Ljubljani je obseženo v izdaji prepotrebne in toli zaželenega muzejskega vodnika, ki bi nam naj pomenil pravega strokovnega tolmača zbirk. Ustvaritev v najboljši meri poučnega, nazornega in praktično priročnega kataloga se je izdajatelju in sodelavcem docela posrečila, pri čemer si je bilo treba biti na jasnem, da naj zadošča zasnovano delo zgolj strokovno znanstvenim vidikom na eni strani in sporedno na drugi še poljudnemu, praktično uporabljivemu znanju. Združitev obeh ciljev je po navadi kaj težka, drugod malo priporočljiva naloga. Vendar je značaj običajne vsebine muzejskih katalogov ustvaril posebno in že dobro udomačeno obliko predmetne interpretacije. Kakor pa je vsak muzej, vsaka zbirka organska celota, ki je svojevrstno določena v sebi po svoji snovi, po svojem nastanku in po svojem posebnem kulturnem okolju, da ni torej mogoče uporabljati le enega in niti tehničnega merila samega za dvoje muzejskih zbirk, tako je bilo potreba ustvariti za reprezentativni muzej Slovencev po lastnih okoliščinah dan vodnik. Posebnost našega kataloga, ki naj kaže adekvatno stanje muzeja z ozirom na njegov specialni pomen, je značaj uvodnega in poučno preglednega razpravljanja o splošnem zgodovinskem gradivu in ponašanje razstavljenih predmetov s spremljajočimi omembami. Spričo posebnosti dokumentov domače kulture in narodne zgodovine je izvedena razvrstitev vodstva in tolmačenja uspela, ker bi bila tudi z ozirom na začasno zunanjo urejenost zbirk inventarna katalogizacija preuranjena.

Pomanjkanje muzejskega vodnika in potreba vsaj po nekem prvem sistematskem pregledu je bila gledé na naraščajočo kulturno osamosvojitve po vojni in z ustanovitvijo univerze od leta do leta večja. Kljub razumljivim težavam je bil ves trud tudi tukaj na pravem mestu in slednjič poplačan z zavestjo nujne oddolžitve sodobnim nalogam »najvidnejše« narodne institucije. Knjiga bo služila strokovnjaku, ne-le posetniku, tudi pri izvenmuzejskem delu, obenem pa bo zaradi svojih strokovnih uvodov in zaradi zaokrožene sklenjenosti razprav nekaj vademecum poprečnega izobraženca, kadar se bo hotel poučiti o splošni kulturni zgodovini in še posebej o preteklosti svojega naroda. Prikazani rezultati v njej so najboljši plod na zgodovinskih področjih preteklega desetletja in zaslužijo v posebnostih oceno najnovejših izsledkov.

Muzejski vodnik pa je izšel prav ob stoletnici obstoja ljubljanskega muzeja, saj je bila 4. oktobra 1852 njega slovesna otvoritev v starem licejskem poslopju, obenem pa še v dneh razstave novopridobljenih umetnostnih, obrtnih in drugih predmetov, ki so po zadnjih nakupih prešli v last Narodnega muzeja. Kakor izvemo iz »Predgovora« in »Zgodovinskega pregleda«, ki beleži historijat postanka in rasti Muzeja, je bil prvi vodnik izdan že l. 1856 (Hohenwartov Leitfaden« na 19 straneh), drugega in zadnjega pred današnjim pa je sestavil še Dežman v nemškem jeziku (»Führer durch das Krainische Landesmuseum«) in je izšel ob otvoritvi novega muzejskega poslopja l. 1888. Nameravana je bila sicer in dolgo let poizkušana še slovenska izdaja, a luč dneva je zagledal prvi slovenski vodnik vendar šele dandanašnji.

Gradivo je razdeljeno po posameznih strokah, kar današnji razporedbi še najbolj ustreza, medtem ko gre pri faktični muzejski porazdelitvi deloma zaradi značaja objektov samih, deloma zaradi pomanjkanja prostora, zdaj za strokovno zdaj za kronološko razdelitev. V Arheološkem oddelku nas vodi R. Ložar med najznamenitejšimi stvarmi, kar jih poseduje Muzej. Njegovi uvodi pomenijo brez dvoma prvi znanstveni pregled domače arheologije, v kolikor je povezana v razstavljenih najdbah, pa tudi splošni del je resumarična, novih odkritij polna razprava na podlagi primerjalnega

študija. Tipološka opredelitev materiala sloni skoraj docela na povsem novih spoznanjih, hipotetične rekonstrukcije se previdno in zmiselno gibljejo v mejah dokazljivih trditev in v zvezi s strokovno poglobitvijo v material, ki je najdalje čakal na obravnavo in čigar opredelitvena formulacija je izvečine prvič postavljena.

Numizmatično zbirko in razvoj denarja ter medalje na našem ozemlju, ki je pač v tem pogledu najskromnejše, dasi je kolekcija dokaj pestra in v glavnem izpopolnjena po slučajnih akvizicijah, predočuje v širokih obrisih B. Saria. Likovno umetnost, slikarstvo in kiparstvo, je pregledal in jo uvodoma obrisal Fr. Stelè. Zbirko tvorita danes muzejski in škofijski del, prvi vsebuje poleg naših domačih mojstrov slovičo Madono Gianfrancesca da Rimini kot posebno znamenitost, drugi del pa nam prikazuje viške naše cerkvene umetnosti, to je altar od srednjega veka (edini primer, iz Gosteč) pa do baroka. Mogoče je prav sedaj spričo likovnega oddelka, kakor nam ga prikazuje vodnikov pregled, še posebej želeli obnovitev misli, ki jo je sprožila Narodna galerija, namreč skorajšnjo združitev naših umetnostnih zbirk v eno strnjeno in povsem pregledno celoto. Bodoči zgodovinski muzej bi vseboval tako poleg arheologije le obrt in uporabno umetnost, oddelek, ki je po svojem gradivu zraven arheološkega najširji, rastoč v 20. stol. nedvomno še k ustanovitvi industrijskega oddelka, in ki bo po svojem značaju vezan na neposredno bližino geografskega, etnografskega in ljudskoumetnostnega oddelka. Obširnemu področju Obrtnega oddelka (kovinski izdelki, emajl in steklo, keramiko, vezenine, pohištvo in dr.) je posvetil ravnatelj Jos. Mal zgodovinsko in tehnološko razlago, ki sega na tem mestu ponekod že daleč iz okvira običajnega kataloškega obrisa ter jo je ceniti kot delo zase in samostojne vrednosti. Tako je vodnik po intencijah zasnove tudi v tem delu najprvo le tolmač, ki uvaja potrebno poglobitvo in specijalno znanje v pravilno odgovarjajočem medsebojnem odnosu. Na podlagi teh razprav je postalo splošno umevanje gradiva prav vsakemu nazorno.

Konec vsake stroke je pridejana navedba literature, ki so se je mogli avtorji posluževati in je tako zlasti iz one k domači

obrti razvidno, da je glede tiskanih virov pač najskromnejša in da je bilo treba pregledovalcu muzejskega gradiva raziskovati to-le prvič in največji del na podlagi lastnih izsledkov. Vrednost kulturnozgodovinskega Vodnika mora biti z ozirom na stanje naših splošnih znanstvenih raziskavanj najširja, njegova ožja strokovna ocena pa bo šele možna z razvojem nadaljnje obdelave in izkoriščanja zbirk — temelj je podan. Brez dvoma je pa na drugi strani prednost zgolj inventarnega kataloga, seveda, če je iz tehničnih razlogov izvedljiv, v dejstvu, da se njegove razlage omeje na najpotrebnejše podatke o predmetih, na njihova data in opis, in da obdrže v pogledu vodništva trajnejši pomen spričo hitreje menjave splošne vsebinske interpretacije. Vsaka bodoča reforma v načinu in vidikih razstavljenja, odstranivši zapreke materialnega značaja, pa se bo odslej opirala na temeljni pregled objektov, ki so bili v tipičnih primerih prvič zbrani v muzejskem Vodniku.

Dodatno je še priobčil ravnatelj Jos. Mal zgodovino in glavni popis muzejske knjižnice in arhiva, konservator F. Stelè pa delo Spomeniškega urada, ki se nahaja v muzejskem poslopju ter deluje sporazumno in dopolnjevalno z muzejskim vodstvom.

Ilustrativni material, ki ga tvorijo povečini prvovrstne reprodukcije in po možnosti vsaj slike najvažnejših predmetov, je razvrščen v tekstu, ki bi bil morda za oko preglednejši, če bi bile slike konec teksta skupaj. Oprema in tisk sta vzorna.

Dobili smo knjigo, po kateri se je povpraševalo deset- in desetletja in ki je končno uresničena z odločno voljo, s strokovnim sodelovanjem na sodobni višini in na pravilni poti razumevanja kulturnih potreb naroda, ki mu naj pomeni danes bolj kakor kateremu drugemu tudi ta knjiga. Vodnik po njegovem kulturno-zgodovinskem muzeju, uvaževan dogodek.

F. Š.

Dijaški koledar za šolsko leto 1951/52. Izdala Slovenska dijaška zveza v Ljubljani. IV. letnik. Uredil Etbin Bojc. Založila S. D. Z. v Ljubljani. Str. 206.

Ta knjižica ni koledar v običajnem pomenu besede in je s stališča starejših dijaških koledarjev za študenta bolj ali manj neporabna, ker razen nekaterih konvencionalnih rekvizitov dijaških koledarjev ne

vsebuje ničesar, kar bi študentu moglo v praksi služiti. To bi bila tudi zelo velika hiba koledarčka, da se niso urednik in njegovi sodelavci tako radikalno obrnili od onega starega »šolskega« tipa dijaka in da niso svoje knjižice povsem namenili novemu, današnjemu študentu, ki prav za prav šele nastaja pred našimi očmi in zunaj šole. Tako je postal ta koledarček v bistvu almanah sodobnega katoliškega študenta, majhen in zelo bogat vademecum, ki prekipeva sočnih in plodnih misli in pobud in ki ga bo s pridom še in še čital le zelo majhen odstotek sodobnega slovenskega dijaštva, namreč oni, ki se je že kakorkoli samostojno okrenil in prav nič oni večji, ki žal sploh ne ve in ne razmišlja, zakaj in kako je vsak človek enkrat študent. Vsebina koledarčka je bohotna, želeli bi pa tu in tam več miselne discipline; boljša naj bi bila tudi stil in izraz, zlasti pa slovenščina, ki ponekod hodi zelo svoja pota, ter tiskarska korektura. V prihodnje bo treba pač misliti tudi na skladnejšo in globljo združitev obeh vidikov, namreč ideološko-almanahovskega in praktično-študentovskega.

R. L.

GLASBA

Glasbeno življenje

Že pred sezono, začetkom septembra, smo dobili o priliki slovesnosti kraljevega tedna več glasbenih prireditev, ki so omembe vredne. Topot je šlo za koncertne in operne prireditve na prostem, kar je bila za nas velika novost, tudi so sodelovali pri koncertih nenavadno številni izvajalci. Dne 6. septembra je bil zvečer na Kongresnem trgu monstre-koncert godbe na pihala. Člane sta dali ljubljanska »Sloga« in mariborska »Drava«, bilo jih je okrog sto. Koncert sta vodila gg. H. Svetel in I. Žekar. Dne 8. septembra je postavila Pevska Zveza pred uršulinsko cerkvijo ogromen mešan zbor 2450 pevcev, članov 114 pevskih zborov, včlanjenih v Zvezi. Pod vodstvom M. Bajuka in J. Gašpariča so peli, menjaje se mešani, moški in ženski zbori, pet slovenskih umetnih in enajst priredb ljudskih pesmi. Takšne mase obvladati je zelo težko, tudi če so še tako izučene in disciplinirane. A šlo je še dosti dobro. Finese od takšnih monstre-koncertov ne moremo zahtevati, umetnostno tudi ni mo-